

การศึกษาลวดลายผ้าทอและวัฒนธรรมไทลื้อจังหวัดน่าน

A Study of Homespun Pattern and Culture of Tai Lue in Nan Province

สมคิด นันติ๊ะ

คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตา จารума

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาบัณฑิตวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์

Kidty_129@hotmail.com. Jbantika@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมผ้าทอ รูปแบบ และการใช้ผ้าทอในทางสังคมวัฒนธรรม 2) เพื่อรวบรวมรูปแบบ ลวดลายผ้าทอ ประเภทของผ้า วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการอนุรักษ์กระบวนการทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิมให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิควิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบ กลุ่มผู้ผลิตสินค้า ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มองค์กรทางภาครัฐ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

(1) ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมผ้าทอ รูปแบบ และการใช้ผ้าทอในทางสังคมวัฒนธรรม: ผลการวิจัยพบว่า การทอผ้าของชาวไทลื้อโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นรูปแบบลวดลายที่สวยงามมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม สืบทอดโดยลูกหลาน การใช้แบ่งเป็น 3 หมวดได้แก่หมวดผ้าทอที่ใช้ใน่งห่ม หมวดผ้าทอที่ใช้สอยในครัวเรือน และหมวดผ้าทอที่ใช้ในพิธีกรรม

(2) รวบรวมรูปแบบลวดลายผ้าทอ ประเภทของผ้า วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน: ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและลวดลายของผ้าทอไทลื้อมี 5 ประเภทได้แก่ลายเลขาคณิต ลายพรรณพฤกษา ลายสัตว์ ลายสัตว์ในอุดมคติ ลายธรรมชาติ การแต่งกายด้วยผ้าทอไทลื้อพบมากในกลุ่มสตรีในประเพณีและกาล

(3) แนวทางในการอนุรักษ์กระบวนการทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิมให้เข้ากับสมัยปัจจุบันผลการวิจัยพบว่า สามารถทำได้ 4 ประเภทได้แก่ 1)การปลูกจิตสำนึกลูกหลานให้มีการสืบทอด 2) การมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ 3) การสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับสินค้า 4) การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการผลิต

กระบวนการทอผ้าไทลื้อจังหวัดน่านเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดของเครือญาติ จากความเชื่อในอดีตผู้หญิงทุกคนต้องทอผ้าเป็นก่อนที่จะออกเรือน ปัจจัยของการทอผ้ามี 3 ประเภทได้แก่การทอเพื่อใช้ในการนุ่งห่ม การเพื่อใช้สอยในครัวเรือน และการทอที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา แต่เนื่องจากปัจจุบันการทอผ้าของชาติพันธุ์ไทลื้อเปลี่ยนไปจากอดีตที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนปัจจุบันทอเพื่อการค้า หรือการหารายได้ให้แก่ครอบครัวจุดเด่นของผ้าทอไทลื้อทอจากผ้าฝ้ายเป็นหลัก รูปแบบเป็นลวดลายเรขาคณิตใช้เทคนิคการจกและขีดเป็นหลัก นิยมทอเป็นผืนใหญ่ผ้าที่โดดเด่นได้แก่ผ้าซิ่น แนวทางการอนุรักษ์เพื่อให้การสืบทอดได้นั้นคือการถ่ายทอดให้ลูกหลานได้สืบทอดและเห็นคุณค่า รวมทั้งใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และน่านวัตกรรมด้านเทคโนโลยีมาช่วย

รัฐควรกำหนดยุทธศาสตร์การผลิตสินค้าของชุมชนให้มีมาตรฐานให้มีมูลค่า เทียบกับมาตรฐานของโรงงานผลิตที่ใช้เทคโนโลยี และพัฒนากลุ่มผ้ากลุ่มผ้าของชาติพันธุ์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ส่งเสริมการจัดจำหน่ายได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ผนวกให้คนไทยทั้งประเทศร่วมมือร่วมใจกันใส่ผ้าทอไทย

คำสำคัญ : ลวดลายผ้าทอ. วัฒนธรรมไทลื้อ. น่าน

Abstract

This research aims 1) to study on the process of producing homespun cloth pattern and the cloth usage in the socio-cultural context; 2) to collect the pattern, design, and type of the homespun clothes, and 3) to offer guidelines for preserving the process of producing the homespun clothes of original Tai Lue in the current context. This research is a qualitative research which used techniques of the Participation Action Research, chose the specific areas for studying, and collected the data from 15 informants who were chosen from the experts' recommendations. The key informants were the producers, the local scholars, and the governmental organizations. The research instruments were the Structured In-depth Interview form. The data were collected by the interview and were presented as descriptive style.

The research found that:

1. Most homespun clothes of Tai Lue had beautiful designs and showed the original cultural identities which inherited by descendants. The clothes usage was divided into 3 objectives: 1) for apparel; 2) for household using; and 3) for holy ceremony.

2. There were 5 types of the pattern and designs. They were (1) geometry, (2) plants, (3) animals, (4) imagined animals, and nature. Tai Lue women admired wearing the clothes to attend the traditional ceremonies and auspicious time.

3. The followings were guidelines for the clothes preservation: 1) to cultivate the love consciousness on the clothes in the descendants' mind; 2) to promote the participation of the

governmental organizations. 3) to construct the network for raising the product grade. and 4) to use the innovation and technology in the process of production.

Conclusion

The process of Tai Lue- cloth weaving in Nan province was inherited through the system of relatives. In the past. there was a belief that any woman had to have an ability of weaving before wedding. There were 3 factors of weaving: the need of apparel; the need of household usage; and the need for religious ceremony. However. nowadays the factors were changed to be the need of household income from doing business. The outstanding point of Tai Lue clothes were to be cotton and its pattern which was geometry. produced from “Jok” and “Khid” techniques. The highly popular Tai Lue cloth was sarong which was made from the wide fabric. The guidelines for Tai Lue cloth preservation were to teach the new generation to emphasize on its value. and to do it by themselves as usual. Moreover. recommendations on using the online media to publicize the products and also using the new technology to help on the production process.

Suggestions

The government should formulate a strategy for the production of community products with standards to have value. Compared with the standards of the manufacturing plant using technology And develop the fabric groups. ethnic clothing groups to have their own unity Promote distribution easily. conveniently. and quickly. Campaign for Thai people nationwide to join hands together wearing Thai woven fabrics.

Keywords: Homespun design . Cultural of Tai Lue. Nan

บทนำ

ลื้อ หรือไทลื้อ เป็นคำเรียกชนชาติที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งซึ่งในปัจจุบันอาศัยอยู่กระจายทั่วไปเป็นบริเวณกว้าง ทั้งในเขตมณฑลยูนนานตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐบาลในประเทศสหภาพพม่า (เมียนมาร์) ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คำว่าลื้อ หมายถึงอะไรยังเป็นปริศนาที่ไม่มีใครสามารถตอบได้ว่าอะไร แต่มักใช้เรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่า “คนลื้อ” หรือ “คนไตลื้อ” และมักใช้เรียกเมืองว่า “เมืองลื้อ” ชาวไทลื้อ ส่วนใหญ่อพยพมาจากสิบสองปันนาและหัวเมืองต่างๆ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีทั้งอพยพมาด้วยความสมัครใจและอพยพมาเนื่องจากเกิดศึกสงครามทั้งภายในหัวเมืองลื้อเอง และอพยพมามากที่สุดยุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองของเจ้ากาวิละแห่งเชียงใหม่ และเจ้าอัครวรปัญญา แห่งนครน่าน และยุคของเจ้า

สุมนเทวราช อีกทั้งมีการอพยพเข้ามาเรื่อยๆ ครั้งเกิดการปฏิวัติการปกครองประเทศของจีน ชาวไทลื้ออาศัยตั้งบ้านเรือน อยู่กระจัดกระจายตามลุ่มน้ำต่างๆ ในจังหวัดน่านมีมากที่สุด คือ อำเภอปัวแทบทุกตำบล อำเภอท่าวังผา อำเภอสองแคว อำเภอเชียงกลาง และอำเภอทุ่งช้าง เลยไปถึงอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ภาษาไทลื้อในจังหวัดน่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1) ไทลื้อฝั่งสิบสองปันนาตะวันออก ได้แก่ เมืองลำ เมืองมาง (อาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำน่าน บริเวณชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา และแกดตำบลยอด อำเภอสองแคว) สำเนียงพูดใกล้เคียงกับภาษาไทยอีสานปนลาวพวน

2) ไทลื้อฝั่งสิบสองปันนาตะวันตก ได้แก่ เมืองยู่ เมืองยอง เมืองเชียงลาบ เมืองเสี้ยว (อาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำย่าง บริเวณชุมชนตำบลยม อำเภอท่าวังผา แถบลุ่มแม่น้ำปัว ตำบลศิลาเพชร ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว ถึงตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ) สำเนียงพูดเหมือนสำเนียงคนยองในจังหวัดลำพูน-เชียงใหม่

ชาวไทเขิน หรือ ชาวชิน อพยพมาจากเชียงตุง ปัจจุบันส่วนใหญ่จะถูกกลืนทางวัฒนธรรมจากคนเมือง ทั้งภาษาพูดและเครื่องแต่งกาย แต่บางหมู่บ้านยังมีการนับถือผีเจ้าเมืองของไทเขินอยู่ จึงรู้ว่าเป็นไทเขิน เช่นบ้านหนองม่วง อำเภอท่าวังผา ส่วนบ้านเชียงยืน ตำบลยม อำเภอท่าวังผา ถูกชาวไทลื้อกลืนวัฒนธรรมจนไม่เหลือเค้าของชาวไทเขิน ชาวไทใหญ่ หรือ เงี้ยว หรือ ไตโหลง มีถิ่นฐานในรัฐฉาน และเชียงตุง อาศัยอยู่บริเวณแกดอำเภอทุ่งช้าง ในปัจจุบันถูกกลืนวัฒนธรรมจนแทบแยกไม่ออกกว่าเป็นชาวไทใหญ่

แนวคิดของการแต่งกายเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ ในยุคก่อนมนุษย์ต้องการเพียงแค่เครื่องนุ่งห่มปกคลุมร่างกายเพื่อความอบอุ่น แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปเครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องแต่งกายมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการแต่งกายเป็นการบ่งบอกสถานภาพทางสังคม บางอาชีพมีการกำหนดลักษณะการแต่งกาย หรือเรียกว่าเครื่องแบบเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ให้กับผู้สวมใส่ บ่งบอกถึงบุคลิกภาพ รสนิยม และบทบาทหน้าที่การทำงาน หากเราแต่งกายอย่างมีศิลปะ ถูกต้อง เหมาะสมกับตัวเราและสถานการณ์ ก็จะช่วยเสริมสร้างให้เราเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี 1. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (Biological Needs) ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค 2. ความต้องการด้านร่างกาย (Physical Needs) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มนุษย์ต้องการ 3. ความต้องการด้านจิตวิทยา (Psychological Needs) เป็นความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ด้านความงาม นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ในยุคโบราณต้องการแก้ปัญหาพื้นฐานในเรื่องปัจจัย 4. เป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงควรแต่งกายให้มีความเหมาะสมกับอาชีพและสถานภาพของตนเอง นอกจากนั้นการแต่งกายที่ดีจะช่วยสร้างความประทับใจให้เกิดแก่ผู้พบเห็น เพราะการแต่งกายที่ดีนั้นเป็นสิ่งแรกที่จะสร้างความพอใจ ความสนใจ ความน่าเชื่อถือ ความศรัทธาและความไว้วางใจได้ เมื่อมนุษย์มีสติปัญญามากยิ่งขึ้น มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชนและจากการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงจำเป็นต้องมีระเบียบและกฎเกณฑ์ในอันที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขโดยไม่มีการรุกรานซึ่งกันและกัน จากการปฏิบัติที่กระทำสืบต่อกันมาในที่สุดได้กลายมาเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมขึ้นในสมัยโบราณ เมื่อมีการเฉลิมฉลองประเพณีสำคัญต่าง ๆ เช่น การเกิด

การตายการเก็บเกี่ยวพืชผล หรือเริ่มมีการสังคมกับกลุ่มอื่น ๆ ก็จะมีการประดับหรือตกแต่งร่างกายให้เกิดความสวยงามด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ เช่นชนก หนังสือ หรือทาสีตามร่างกาย มีการสักหรือเจาะบางครั้งก็วาดลวดลายตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เพื่อแสดงฐานะหรือตำแหน่งซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีหลงเหลืออยู่ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นชาวพื้นเมืองของประเทศต่าง ๆ การทอผ้าในภาคเหนือแถบล้านนาไทย (จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน) ประกอบด้วยชาวไทยวน และไทลื้อ ซึ่งในปัจจุบันยังรักษาวรรณกรรมในรูปแบบและลวดลายที่สืบทอดกันมา โดยเฉพาะการทอชิ้นตีนจก ผ้าซิด และผ้าที่ใช้เทคนิค "เกาะ" เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการทอผ้าไหมยกดอก และการทอชิ้นไหมต่อตีนจกยกกิ้นเงินคันทอง รวมถึงผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละจังหวัด เช่น ผ้าม่อฮ่อมที่ จ.แพร่ และผ้าลายน้ำไหล จ.น่าน เป็นต้น นอกจากนี้ผ้าไทลื้อของจังหวัดน่านที่เป็นที่นิยมได้แก่ผ้า ล้วงหรือผ้าลายน้ำไหล หรือชิ้นลายน้ำไหล เป็นผ้าทอพื้นเมือง กลุ่มล้านนาในจังหวัดน่าน เชียงราย เชียงใหม่ โดยการสอดใส่เส้นด้ายพุ่งสีเดียวหรือหลายสีที่ทำจากฝ้ายและไหมขัดกับเส้นยืนประเภท ฝ้ายหรือด้ายผสม P/C ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าเป็นผลพวงมาจากสีของเส้นด้ายพุ่งที่ต่อเชื่อมกันอย่างลงตัว ประดุจดังการเคลื่อนตัวของสายน้ำในลำธาร สื่อให้ทราบถึงวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี และอุปนิสัยของผู้ทอผ้า ลวดลายที่สำคัญได้แก่ ลายทาง ยาวคล้ายคลื่น บันได จรวด ชั้นของเจดีย์ เป็นต้น

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการสร้างสรรค์งานทางด้านหัตถกรรมผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในจังหวัดน่าน เพื่อรวบรวมรูปแบบ ลวดลายผ้า ประเภทผ้า การนำไปใช้ในทางสังคมและวัฒนธรรม และเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ และการเผยแพร่ต่อการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนและเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มทอผ้าได้เห็นความสำคัญของการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมผ้าทอ รูปแบบ และการใช้ผ้าทอในทางสังคมวัฒนธรรม
2. เพื่อรวบรวมรูปแบบ ลวดลายผ้าทอ ประเภทของผ้า วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์กระบวนการทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิมให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาลวดลายผ้าทอและวัฒนธรรมไทลื้อจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วิจัยเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจงได้แก่กลุ่มทอผ้าไทลื้อตำบล เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรทางสังคม ประกอบการสัมภาษณ์ การ

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม การเวทีประชาคม เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว วิเคราะห์ (2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มภูมิปัญญาจำนวน 5 คน กลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายจำนวน 15 คน พื้นที่ที่คณะผู้วิจัยเลือก คือ อำเภอเมืองน่าน อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง

เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจะใช้ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (The semi-structured interview) ประกอบด้วย การสังเกต การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นที่สำคัญคือวัฒนธรรมชุมชน สภาพเศรษฐกิจ กระบวนการทอผ้า รูปแบบหรือลวดลาย การรวมกลุ่มของการทอผ้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) นโยบายภาครัฐ การส่งเสริมการอนุรักษ์ลวดลายที่นิยม ทิศทางของการจำหน่าย และการการตลาดบทเรียน แล้วนำผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เชิงตีความ

ผลการศึกษา

กระบวนการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมผ้าทอ การใช้ผ้าทอในทางสังคมและวัฒนธรรม กลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา กลุ่มผ้าทอบ้านหลายทุ่ง อำเภอทุ่งช้าง กลุ่มผ้าทอคุ้มโฮงเจ้าฟองคำ อำเภอเมืองน่าน โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์หรือการผลิตผ้าทอไทลื้อ พบว่า การทอผ้าของชาวไทลื้อโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่มีลูกหลานสืบทอดกันมาในรูปแบบดั้งเดิมโดยเริ่มต้นตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบที่จะนำมาทำเป็นผ้าได้แก่ฝ้าย วิธีการปลูก การเก็บเกี่ยว จนกระทั่งที่ย้อมย้อมสีครามจากธรรมชาติเช่น เปลือกประดู่และโคนนา เปลือกเพกา ใบหูกวาง เปลือกประดู่ เป็นต้น รูปแบบของลวดลายผ้าทอเป็นรูปแบบดั้งเดิมสีเข้มตัดกับโทนอ่อน กระบวนการผลิตส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นผู้ทอเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือในครัวเรือน เช่น เครื่องนุ่งห่มของผู้ชายในการทำงาน ที่นอน หมอน ผ้าปูที่นอน ผ้าห่ม ถุงย่าม ตุ๊กตา ฯลฯ และลวดลายที่ประณีตที่มักพบในการสวมใส่ของผู้ใหญ่ในเทศกาลและพิธีกรรม และเมื่อผู้หญิงได้สวมใส่ในงานแล้วจะรู้ได้ทันทีว่ามาจากชาติพันธุ์ใด เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงวิถีชีวิตเป็นอย่างดี ภายหลังต่อมาบทบาทของการใช้ผ้าทอเปลี่ยนไปเนื่องมาจากการท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านได้พัฒนาและยกระดับของการทอผ้าจากการใช้ในครัวเรือน กลายเป็นการทอเพื่อธุรกิจเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อให้ได้ผ้าที่มีจำนวนมากนักท่องเที่ยวสามารถเลือกสรรได้ตามความชอบ และนำวิธีการ และกระบวนการผลิตนำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวศูนย์การเรียนรู้ ของชุมชน การเผยแพร่วิธีการผลิตจนทำให้หลายๆ หน่วยงานให้ความสำคัญ ทำให้การพัฒนาปรับปรุงระบบการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ จากภายนอก การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาและยกระดับความคิด ค่านิยมตามวิถีชีวิต

การทอผ้าลวดลายบนผืนผ้าเกิดขึ้นจากเทคนิคการถักทอ การขัดสานของเส้นใยและสีส้น จากลวดลายพื้นฐานที่อาจไม่มีความหมายใด ๆ พัฒนาไปสู่ลวดลายที่มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ อันสืบเนื่องมาจากธรรมชาติ

จินตนาการ ความเชื่อ อุดมคติและความศรัทธา แต่อย่างไรก็ตามการระบุชี้ชัดว่าลวดลายบนผืนผ้านั้นหมายถึงสิ่งใด ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐาน เนื่องจากผ้าโบราณมีอายุไม่มากขาดหลักฐานที่จะเชื่อมโยงไปถึงต้นตอได้แต่อย่างน้อยที่สุด ลวดลายบนผืนผ้าก็เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อของผู้ทอผ้าได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอดีต อุตลักษณ์ ลวดลายบนผืนผ้าที่ทอทุกผืนที่ผ่านกระบวนการทอจากฝีมือชาวบ้าน เกิดจากวิธีการของชาวไทลื้อที่ยังหลงเหลืออยู่ 6 วิธีได้แก่ 1) การล้วงเป็นทีนิยมมากการทอผ้าชนิดนี้โดยใช้เส้นด้ายหลักหรือด้านเส้นยืนธรรมดาตามความกว้างของ หูกทอหรือขนาดความต้องการแล้วนำเส้นด้านหลากหลายสีล้วงด้วยนิ้วบังคับเส้นด้ายให้เกิดความสวยงามตาม จินตนาการรูปแบบพื้นฐานจะเป็นลายเลขาคณิตมักพบในผ้าลายน้ำไหล ลายปราสาทบนตุง ลายนก ลายหมากฮอส ของผ้าขาวม้า 2) ชิด เป็นลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการเพิ่มเส้นด้ายสีที่ต้องการเช่น ด้ายพื้นสีขาวใช้ด้ายสีแดงอย่าง ใดอย่างหนึ่งพุ่งเส้นด้ายจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง 3) จกเป็นวิธีการทอลวดลายผ้าโดยเพิ่มด้านเส้นพุ่งพิเศษ กระทำ โดยใช้นิ้วมือ ไม้ หรือขมเเมน สอดนับด้ายเส้นยืนแล้วยกขึ้น สอดใส่ด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไป ทำให้เกิดลวดลายเฉพาะ จุดหรือเป็นช่วงๆ และสามารถสลับสีลวดลายได้หลากสี ต่างจากการขีดที่การขาดใช้เส้นด้ายด้วยเส้นพุ่งพิเศษสีเดียว พุ่งตลอด 4) มัดหมี่หรือมัดก่าน ชาวไทลื้อนิยมเรียกว่าลายมัดก่านวิธีการมัดก่านด้านเส้นพุ่ง ไม่ปรากฏการมัดด้าน เส้นยืนลวดลายมัดก่านที่พบบ่อยในผ้าชิ้นไทลื้อเมืองนาและในแขวงหลวงน้ำทา ส่วนไทลื้อในกลุ่มอำเภอกำแพงแสน อำเภอบัว และเชียงกลาง ใช้วิธีการมัดก่านเส้นถ่วงในการทอผ้าชิ้นฝ้ายและไหมเป็นลายขวาง สีที่นิยมคือสีคราม ม่วง และ ขมิ้น 5) ยกดอก เป็นวิธีการทอที่ทำให้ลวดลายซึ่งเกิดจากวิธีการยกเข้าแยกเส้นยืนขึ้นลง แต่ไม่ได้เพิ่มด้ายเส้นพิเศษเข้าไปในผืนผ้าเช่นการจก หรือการขีดการยกดอกในบางครั้งจะมีการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งจำนวนสองเส้นหรือมากกว่านั้นชาว ไทลื้อนิยมยกดอกในการทอผ้าห่มหรือผ้าปูที่นอนโดยใช้เขา 4 เขา ใช้เส้นฝ้ายสีขาวล้วน หรือสีดำแดง ขาวสลับกันทำให้เกิดเป็นลายตารางสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ 6) การเย็บปักเส้นเงินเส้นทอง โดยการนำเส้นโลหะสีเงินหรือสีทองวางทาบบนผ้าให้เกิดเป็นลวดลายแล้วเย็บตรึงเป็นจุด ๆ มักปรากฏในการปกหมอนสามเหลี่ยม เพื่อนำไปถวายวัดหรือใช้ใน คຸ້ມເຈົ້ານายບ່ອນ

รูปแบบลวดลายผ้า ประเภทของผ้า วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน

รูปแบบและลวดลายของผ้าทอไทลื้อส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบ่งการใช้แบ่งเป็น 3 หมวดได้แก่หมวดผ้าทอที่ใช้นุ่งห่ม หมวดผ้าทอที่ใช้สอยในครัวเรือน และหมวดผ้าทอที่ใช้ในพิธีกรรม การทอผ้า เพื่อและวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนำใช้สอยในชีวิตประจำวันได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ผ้าปูที่นอน หมอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม ถุงย่าม ผ้าขาวม้า ผ้าโพกศีรษะ เป็นต้น ลวดลายที่ปรากฏบนผ้าทอไทลื้อ ที่พบโดยทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 5 รูปแบบลวดลาย 1)ลายเลขาคณิต เป็นลวดลายพื้นฐานของการทอมีรูปร่างที่เป็นมุมเหลี่ยม ต่าง ๆ อันได้แก่ ลายรูปทรงสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมเส้นตรงเส้นทแยงกากบาท ลายเรขาคณิตเป็นลวดลายที่จะมีการ พัฒนาต่อไปเป็นลวดลายชนิดอื่น ๆ ซึ่งลวดลายเรขาคณิตที่พบบนผืนผ้าแบ่งย่อยออกเป็น ลายกาบ ลายหน่วย ลาย ขอบ ลายเครือข่อ ลายขอกูด ลายซิกแซก 2) ลายพรรณพฤกษา เป็นลวดลายประเภทเครือเถาวัลย์ เช่น ลายดอกไม้ ลายต้นไม้ต่างๆ 3) ลวดลายรูปสัตว์ เป็นลวดลายที่เลียนแบบสัตว์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น ลายม้า ลายช้าง

ลายนก ลายนกยูง ลายไก่ ลายหงส์ 4) ลวดลายสัตว์ป่าหิมพาน หรือวรรณคดีได้แก่ลายนาค ลายนกหัสดีลิงค์ ลายมอม ลายสิงห์ ลายราชสีห์ และ 5) ลวดลายในด้านศาสนาและวัฒนธรรม

แนวทางในการอนุรักษ์กระบวนการทอผ้าไทลื้อแบบดั้งเดิมให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน

เมื่อมีเศรษฐกิจการค้าที่เป็นผลของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและสังคม จึงเกิดกระบวนการทอผ้าที่ทันสมัยรวดเร็วด้วยเครื่องจักรสามารถทอได้หลากหลายรูปแบบ ทำให้ชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มผ้าทอเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จากอดีตผ้าทอเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับผู้หญิงไทลื้อในเรื่องผู้หญิงที่ทอผ้าเป็น เก่งปราณีดี มีเทคนิคการทอ เมื่อสวมใส่ไปงานเทศกาลหรืองานบุญมักเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มสอดคล้องกับภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์กลุ่มภาพแมงสมใส่ผ้าขึ้นไปภาคโดยมีหนุ่มๆ เดินเข้ามาพูดคุย ภาพแสดงถึงฐานะและเครื่องแต่งกายของหญิงสาวทั้งงดงาม แนวทางของการอนุรักษ์ให้กลุ่มการทอผ้าแบบดั้งเดิมสามารถทำได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) การปลูกจิตสำนึก ครอบครัวที่มีลูกหลานผู้หญิงควรมีการสืบทอดกระบวนการทอผ้าในฐานะทรัพย์สินทางปัญญาของบรรพบุรุษ ในฐานะบทบาทหน้าที่ที่สังคมอดีตได้กำหนดไว้ว่า งานทอผ้าคืองานของผู้หญิงตามจารีตประเพณีตามคุณสมบัตินิสัยที่กำหนดให้ผู้หญิงเป็นแม่ศรีเรือนถึงแม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปทำให้ครอบครัวมีโอกาสสืบทอดเป็นความภาคภูมิใจของหญิงสาวและครอบครัว ชุมชนปลูกจิตสำนึกเยาวชนในพื้นที่ ให้ตระหนัก เห็นคุณค่าเพื่อให้เกิดรักหวงแหน ปลูกฝัง ความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วมกันของชาวบ้าน มีความรักและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมภูมิปัญญาและมรดกในท้องถิ่นของตน 2) การมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ดินฟ้าอากาศ จากพื้นที่ที่เคยปลูกวัตถุดิบตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ปราศจากสารพิษคุณภาพของฝ้ายเป็นเลิศ แต่เมื่อเวลาผ่านไปการเร่งรีบจึงทำให้กลุ่มทอผ้าต้องปรับตัวการพึ่งพาวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีคุณภาพลดน้อยลง ไม่สามารถรอคอยวัตถุดิบจากธรรมชาติได้เหมือนเมื่อก่อน จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนในการเลือกวัตถุดิบที่หาได้ง่าย ราคาถูกขึ้น ลดเวลาในการดูแลพื้นที่ปลูกหามาเลือกซื้อจากเกษตรกรทั่วไป และหากภาครัฐส่งเสริมการทำเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็จะทำให้ผู้ผลิตผ้าทอหันมาใช้ใยสังเคราะห์ที่ผลิตจากโรงงาน สีที่ได้จากธรรมชาติเช่น เปลือกมังคุด เปลือกหูกวาง ใบสับปะรด เปลือกประดู่ ก็อาจเปลี่ยนเป็นสปีทียาสาสตร์เพื่อความสะดวกมากขึ้น 3) การสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับสินค้าการจัดกิจกรรมเพิ่มพูน ความรู้ในเรื่องการทอผ้า หรือตามความต้องการของกลุ่มชุมชน การพาไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มทอผ้าไทลื้อหรือกลุ่มทอผ้าจังหวัดอื่น การนำเด็กในชุมชนมาเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้อาจารย์ ท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาการทอผ้าแก่กลุ่มที่สนใจ การจัดเสวนา สัมมนาทางวิชาการโดยทางภาครัฐเป็นเจ้าภาพให้กลุ่มผู้ผลิตรายย่อยนำเสนอสินค้าจำหน่าย ดังนั้นการร่วมมือจะเกิดขึ้นได้นั้นควรมีกลุ่มผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ภูมิปัญญา หอการค้าจังหวัดได้ร่วมเป็นเครือข่ายในการส่งเสริม อนุรักษ์ และการถ่ายทอด 4) การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการผลิตคงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าปัจจุบันเทคโนโลยีได้มีบทบาทต่อความจำเป็นในชีวิตประจำวันของเรา หากแต่เราจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร อย่างน้อยกระบวนการทอผ้าควรที่จะนำนวัตกรรมใหม่มาใช้เริ่มต้นตั้งแต่ (1)การเตรียมวัตถุดิบการคัดสรรเมล็ดพันธุ์ฝ้ายที่มีคุณภาพ ปลูกง่ายทนต่อโรคและสภาพดินฟ้าอากาศ มีผลผลิตสูง วิธีการปลูกในโรงเรือนเพื่อควบคุมต้นทุน ปลูกได้ทุกฤดูกาล (2)การผลิตใช้ลดปริมาณของการใช้คนด้วย

การเทคโนโลยีช่วยเช่นการเครื่องคัดแยกเม็ดและฝ้ายออกจากกัน เครื่องผลิตเส้นฝ้าย เครื่องย้อมและอบสี เป็นต้น (3) การจำหน่ายใช้การนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ การจัดงานของหน่วยงานภาครัฐโดยมีสื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูล จึงจะทำให้เกิดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ้าทอเกิดขึ้นได้ และชุมชนผู้ผลิตจะได้เกิดการตื่นตัวที่จะผลิตในถิ่นที่อยู่ของตนเอง เพราะการผลิตผ้าทอจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว คือความหมายที่จะมีการอนุรักษ์สืบทอดเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ยั่งยืน แต่ทั้งนี้กลุ่มผู้ผลิตควรมองถึงการมีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้ ขายในราคาให้ผู้บริโภคยอมรับได้ และผู้บริโภคยินดีจ่ายเพราะเห็นว่าคุ้ม รวมถึงมีการจัดจำหน่ายกระจายสินค้าให้สอดคล้องกับพฤติกรรมในการซื้อหาเพื่อความสะดวกแก่ลูกค้า ด้วยความพยายามจึงให้เกิดความชอบในสินค้าและเกิดพฤติกรรมอย่างถูกต้อง

อภิปรายผล

การทอผ้า เป็นวิถีชีวิตของคนพื้นเมืองหรือคนท้องถิ่นทั่วไป ที่จะต้องมีการเรียนรู้จากวิถีชีวิตของบรรพบุรุษบรรพชน ชาติพันธุ์ไทลื้อมีวิถีชีวิตแบบพื้นเมืองที่มีการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ รวมถึงการนุ่งห่มผ้าทอพื้นเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยวิถีชีวิตการทำการเกษตร การปลูกฝ้ายเป็น พืชที่ปลูกกันเกือบทุกบ้าน เพื่อนำมาเป็นเส้นฝ้ายและนำมาทอในรูปแบบตามต้องการใช้ในวิถีชีวิต ประชากรในพื้นที่กลุ่มชนชนชาติพันธุ์ไทลื้อจังหวัดน่าน ที่มีการผลิตผ้าทอ หรือจำหน่าย และศูนย์การเรียนรู้จาก 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอท่าวังผา อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่านแต่ละกลุ่มมีประสบการณ์ในการทอผ้ามาไม่น้อยกว่า 30 ปี ผ้าทอไทลื้อที่มีจุดเด่นคือความสวยงามมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ การทอผ้าจากอดีตที่ใช้ได้ถุนบ้านของแต่ละหลังปัจจุบันกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และศูนย์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชีวิต การถ่ายทอดกระบวนการทอผ้าคือวัฒนธรรมสังคมในครอบครัว

สอดคล้องกับศูนย์การเรียนรู้และการท่องเที่ยวโฮมเจ้าฟองคำซึ่งมี **วิไลศุภรี โมนาแฮน** ได้รับการสืบทอดการทอผ้าพื้นเมืองน่านเปิดเป็นแหล่งจำหน่ายผ้าทอที่ขึ้นชื่อคือผ้าทอลายน้ำไหลที่พัฒนาเป็นผ้าทอหยดน้ำไหลที่มีความสวยงาม นอกจากนี้ยังพัฒนาอนุรักษ์โฮง(บ้าน) เดิมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เริ่มต้นการผลิต ทอ ประยุกต์ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอให้เป็นสินค้าที่สามารถจำหน่ายได้เช่น ยาม ประเป่า ผ้าพันคอ ของที่ระลึก เป็นต้น จากความเชื่อและการปฏิบัติในอดีตผู้หญิงทุกคนต้องทอผ้าเป็นถึงจะได้แต่งงาน และลวดลายผ้าทอจากลายเดิมผู้หญิงจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดภูมิปัญญา สอดคล้องกับ **กฤษฎา วงษาสันต์** (2552) ภูมิปัญญาเป็นกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์หรือการใช้แก้ปัญหาให้เกิดผลสำเร็จมาแล้ว ภูมิปัญญาเป็นนามธรรมคือไม่มีตัวตนที่จะสามารถจับต้องได้ เป็นความสำนึก ความคิดความจำ เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวเราหรือในทุกคนที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตและคุณค่าแห่งวัฒนธรรม พอที่จะรวบรวมข้อมูลการจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่น และ **งามพิศ สัตย์สงวน** (2532) ได้กล่าวไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม การถ่ายทอดกันเป็นทอดๆ ต่อๆ กันมาเป็นวัฒนธรรมเช่นเครื่องมือเครื่องใช้ ศาสนา จารีต ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ เป็นต้น ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการได้แก่ 1) วัฒนธรรมคือ

พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านการกระทำระหว่างกันทางสังคมกับมนุษย์คนอื่นๆ ในสังคม 2) วัฒนธรรมมีการถ่ายทอดทางสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง วัฒนธรรมมีการถ่ายทอดทางสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง 3) วัฒนธรรมมีการปรับตัวเพื่อคงอยู่ในชุมชนหรือสังคมมี วัฒนธรรมมีการปรับตัวเพื่อคงอยู่ในชุมชนหรือสังคมมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่รอดและมี วัฒนธรรมมีการปรับตัวเพื่อคงอยู่ในชุมชนหรือสังคมมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่รอดและมีลูก วัฒนธรรมมีการปรับตัวเพื่อคงอยู่ในชุมชนหรือสังคมมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่รอดและมีลูกหลานสืบทอด **รมิดา รอดสุข** (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทอผ้า ลวดลายแบบดั้งเดิมของไทยลื้อ:กรณีศึกษาลายผ้าห่มดำก้าว อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่ากระบวนการทอผ้า ไทยลื้อลวดลายแบบดั้งเดิมใช้วัสดุธรรมชาติทั้งหมดได้แก่ ผ้ายืดที่นำมาใช้ในการทอเป็นเส้นด้าย นอกจากนี้ยังประกอบด้วยสีที่ย้อมได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ และรากไม้เป็นต้น วิธีการทอด้วยกี่ทอผ้า แนวทางการอนุรักษ์ กระบวนการทอผ้าไทยลื้อแบบดั้งเดิมได้ 3 แนวทางที่มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก แนวทางมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และแนวทางที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยี **บัญชา อุดโพธิ์** (2551) ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการผ้าทอตีนจกลายหินน้ำท่วม กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าตีนจก วัดบ้านไร่ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พัฒนาการผ้าทอตีนจกลายหินน้ำท่วม จากอดีตถึงปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ ช่วงที่ 1 ลายหินน้ำท่วมยังปรากฏบนผ้าทอตีนจกซึ่งเป็นทางที่ความเจริญรุ่งเรืองของถิ่นที่อยู่มีประชากรอาศัยแถบสองฝั่งแม่น้ำปิตเป็นปกติ ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่มีการปิดกั้นลำน้ำปิงเพื่อสร้างเขื่อนภูมิพลเกิดน้ำท่วมขึ้นมาประชากรอพยพหนีน้ำ ชื้อผ้าทอตีนจกลายหินน้ำท่วมจึงได้ตามการเกิดน้ำท่วม ช่วงระยะเวลาที่ 3 เป็นช่วงที่ลวดลายผ้าตีนจกลายหินน้ำท่วม ได้ถูกใช้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงมรดกทาง วัฒนธรรมของบรรพบุรุษ **นัยรัตน์ เหลี่ยมวานิช** (2547) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่ากระบวนการเรียนรู้การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสาจังหวัดน่าน มีปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้อยู่ 7 ปัจจัย ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้นำและกิจกรรมชุมชนรวมถึงหน่วยงานภายนอก คือพัฒนาชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองของกลุ่มสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา มีลักษณะเป็นกลุ่มจัดตั้งขึ้นอยู่กับการปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ กลุ่มผู้นำ สมาชิก และหน่วยงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนโดยพัฒนาชุมชนจะเข้ามาดูแลเรื่องการบริหารและการจัดการกลุ่มอย่างใกล้ชิดและเน้นให้คณะกรรมการดำเนินงานภายใต้การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม **จริญญา สีพาแลว** (2545) ได้ศึกษาเรื่องการทอผ้าของชาวละว้าบ้านมิดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการทอผ้าของชาวละว้าทั้งในอดีตและปัจจุบันยังคงใช้กี่ขนาดเล็กที่เรียกว่ากี่เอวเป็นอุปกรณ์หลักฝ้ายและด้ายที่ใช้ทอผ้าจะมีทั้งฝ้ายที่ปลูกเองและซื้อจากอำเภอแม่แจ่มเช่นเดียวกับ สีที่ใช้ในการย้อมผ้าจะได้จากสีธรรมชาติและสีเคมี ในการทอผ้าชาวละว้าในอดีตจะทอไว้ใช้ในพิธีกรรมและใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น **ฤชอร แซ่โกย** (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอาชีพการทอผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน พบว่า กระบวนการทอผ้าและแนวทางการออกแบบลวดลายผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยงในอดีตเป็นกระบวนการที่ง่าย ๆ ฟังฟังธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ทั้งในเรื่องของวัสดุ อุปกรณ์ในการทอ และกระบวนการในการพัฒนา

คุณภาพเส้นใยรวมทั้งลวดลายผ้าที่ออกแบบที่จุดมุ่งหลายของการทอ เพื่อใช้ในครัวเรือน สำหรับการทอผ้าในปัจจุบันนั้นคงใช้กระบวนการแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นการจัดทอวัสดุโดยการซื้อแทนการจัดทำขึ้นเอง นอกจากนี้แล้ววัตถุประสงค์ของการทอผ้าได้เปลี่ยนเป็นการทอเพื่อพาณิชย์ กาญจนา เกียรติมิตรณ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ:รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาไทย พบว่ากระบวนการถ่ายทอดความรู้ ของครูภูมิปัญญาไทยแบ่งออกเป็น 4 ระยะได้แก่ 1) วัยเด็กและวัยรุ่น เป็นรูปแบบการเรียนรู้เพื่อเตรียมพร้อมการมีครอบครัวและพื้นฐานอาชีพ 2) วัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ตนเอง 3) วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง เป็นรูปแบบการถ่ายทอดความรู้เพื่อพันธมิตรทางอาชีพ และ 4) วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย เป็นรูปแบบการถ่ายทอดความรู้เพื่อทางเลือกอาชีพและสานต่ออาชีพในชุมชน ปัจจัยร่วมที่เป็นสาเหตุหลักในการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ คือ สถานภาพและจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ ที่ผูกพันอยู่กับเงื่อนไขตามบรรทัดฐานของสังคม

สรุป

กระบวนการทอผ้าไทลื้อจังหวัดน่านเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดของเครือญาติ จากความเชื่อในอดีตผู้หญิงทุกคนต้องทอผ้าเป็นก่อนที่จะออกเรือน ปัจจัยของการทอผ้ามี 3 ประเภทได้แก่การทอเพื่อใช้ในการนุ่งห่ม การเพื่อใช้สอยในครัวเรือน และการทอที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา แต่เนื่องจากปัจจุบันการทอผ้าของชาติพันธุ์ไทลื้อเปลี่ยนไปจากอดีตที่ทอเพื่อใช้ในครัวเรือนปัจจุบันทอเพื่อการค้า หรือการหารายได้ให้แก่ครอบครัวจุดเด่นของผ้าทอไทลื้อทอจากผ้าฝ้ายเป็นหลัก รูปแบบเป็นลวดลายเรขาคณิตใช้เทคนิคการจกและขีดเป็นหลัก นิยมทอเป็นผืนใหญ่ผ้าที่โดดเด่นได้แก่ผ้าซิ่น แนวทางการอนุรักษ์เพื่อให้การสืบทอดได้นั้นคือการถ่ายทอดให้ลูกหลานได้สืบทอดและเห็นคุณค่า รวมทั้งใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และน่านวัตกรรมด้านเทคโนโลยีมาช่วย การอนุรักษ์และการพัฒนาลวดลายผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ จากอดีตสู่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากอดีตบ้านแต่ละหลังต้องมีกี่ทอผ้าเพื่อทอผ้านำไปใช้ในครอบครัวทั้งเครื่องนุ่งห่มของสมาชิก ใช้ในครัวเรือนที่นอนหมอนมุ้ง และใช้ในวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาการถวายยาม ตุง ผ้าเพดานพระประธานเป็นต้น ทำให้เกิดความผูกพันของวัฒนธรรมประเพณีหรือความเชื่อทางศาสนาทำให้เกิดลวดลายผ้าเรขาคณิตทอออกมาเป็นลายดอก ลายสัตว์ ลายปราสาท ผ้าทุกผืนล้วนเกิดจากความประณีตสวยงามความอดทนและการสั่งสมประสบการณ์เพื่อการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐควรกำหนดยุทธศาสตร์การผลิตสินค้าของชุมชนให้มีมาตรฐานให้มีมูลค่า เทียบกับมาตรฐานของโรงงานผลิตที่ใช้เทคโนโลยี และพัฒนากลุ่มผ้ากลุ่มผ้าของชาติพันธุ์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ส่งเสริมการจัดจำหน่ายได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว

2. รมรทให้คนไทยทั้งประเทศร่วมมือร่วมใจกันใส่ผ้าทอไทย ไม่ว่าจะเป็นผ้าฝ้าย ผ้าไหม เพื่อช่วยกันสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจฐานราก ลดความเหลื่อมล้ำกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

และรักษามิปัญญาท้องถิ่นทั้งนี้ การใส่ผ้าทอไทยทุกผืน ก่อให้เกิดรายได้กระจายไปยังชุมชน ยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งบุตรหลานให้มีโอกาสเล่าเรียน ดูแลครอบครัวได้เมื่อยามเจ็บป่วย สร้างครอบครัวให้เข้มแข็งสร้างวัฒนธรรม หรือแฟชั่นการแต่งกายแบบไทย

3. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลท่องเที่ยวให้ครบวงจรด้วยการมีส่วนร่วมทุกด้านและใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ ช่องทางที่หลากหลาย แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มทอผ้าในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมผ้า ทอที่ผลิต รวมทั้งประสานความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ผนึกกำลังทุกภาคส่วนให้เห็นคุณค่าและเห็น ความสำคัญของวิถีชุมชน

4. กลไกการตลาดของสินค้า เป็นหัวใจสำคัญของการค้าการมีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า กลุ่มเป้าหมายได้ ขยายในราคาสำหรับผู้บริโภคยอมรับได้ และผู้บริโภคยินดีจ่ายเพราะเห็นว่าคุ้ม รวมถึงมีการจัดจำหน่าย กระจายสินค้าให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการซื้อขายเพื่อความสะดวกแก่ลูกค้า ด้วยความพยายามตั้งใจให้เกิด ความชอบในสินค้าและเกิดพฤติกรรมอย่างถูกต้อง

References

- กฤษณา วงษาสันต์. (2552). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ: เจริญทรัพย์ เอ็ดดูเคชั่น.
- กาญจนา เกียรติมนิรัตน์. (2546) **ภูมิปัญญาในการทอผ้าพื้นเมืองภาคเหนือ:รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอด ความรู้ของครุภูมิปัญญาไทย**.ปริญญา ศศ.ด.(อาชีวศึกษา). (กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.ถ่ายเอกสาร
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). **หลักมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- จริญญา สีพาลแว. (2545). **การทอผ้าของละว้าบ้านมีดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่**. ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร.(2532). **วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน**. มหาสารคาม:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). **แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไท**. (กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธน.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2554). **คนกับอัตลักษณ์ 2 ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปีทาง มานุษยวิทยา**. วันที่ 27-29 มีนาคม 2545 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ชานนท์ รุ่งเรือง (2555). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการกระจายสินค้าและการลดต้นทุนโดยใช้เทคนิคการ แลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ในอุตสาหกรรมอูมูเนียม**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม
- ชีวรรณ เจริญสุข (2547). **กลยุทธ์การปรับตัวทางการตลาดของร้านค้าปลีกไทยแบบดั้งเดิม (โชห่วย)**. บัณฑิต วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. บริหารธุรกิจ การตลาด

- ณัฐ อรินทไพบุลย์ (2554). ความพึงพอใจของผู้รับเหมาต่อส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์คอนกรีตผสมเสร็จของโรงงานซีแพคแฟรนไชส์ สาขาจอมทอง. บัณฑิตวิทยาลัย. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. บริหารธุรกิจการตลาด.
- ดำรง ฐานดี. (2546). “สังคมและวัฒนธรรม.” หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ทรงพล ต่วนเทศ. (2555). ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ธีรกิต นวรัตน์ ณ อยู่ยา. (2547). การตลาดสำหรับการบริการ :แนวคิดและกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธนี ประสานนาม. (2545). “เพศ ขาดิพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ในภาพยนตร์เรื่อง Touch of Pink.” [ออนไลน์]. <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95248.html>
- นัยรัตน์ เหลี่ยมวานิช. (2547). กระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2530). อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อวัฒนธรรม.วารสารศิลปวัฒนธรรม . 8.6 (เมษายน). 63-80.
- นุสรา เตียงเกตุ และคณะ. (2552). ห้องเรียนทอผ้า. โครงการส่งเสริมการทอผ้าพื้นเมืองแม่แจ่ม การสืบทอดความรู้เรื่องผ้าพื้นเมืองแม่แจ่ม
- บัญชา อุดโพธิ์. (2551). พัฒนาการผ้าทอตีนจกลายหินน้ำท่วม กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าตีนจก วัดบ้านไร่ อำเภอตอแต จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเวศ วะสี. (2545). สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน. (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ประสิทธิ์ลีปรีชา. (2546). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ใน วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ประสิทธิ์ลีปรีชา. (2547). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งใน วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- เผชญิ จินสิทธิ. (2527). อนุสรณ์ไทยลื้อ. น่าน:สำนักพิมพ์แดนไทย.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม. ใน พัฒนาการวรรณคดี. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิราช.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม. ใน พัฒนาการวรรณคดี.(นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิราช.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมี. บุศ พับลิเคชันส
- ฤชอร แชโขย. (2544). อาชีพการทอผ้าที่เฒ่าของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัด
ลำพูน . วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศ.วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2550). สารานุกรมผ้าและเครื่องถักทอ. กรุงเทพฯ : ด้านสหวิชาการพิมพ์.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2555). บทบาทของสถานศึกษากับภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- อดุลย์จาตุรงค์กุล. (2543). กลยุทธ์การตลาด (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2543). อัตลักษณ์ (identity) : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.(กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อัษฎาภรณ์ กิตติภโท (ฉัตรนันท์).(2554) การศึกษารูปแบบและความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนา
ของชาวไทลื้อเชียงคำ.
- อาภรณ์ จันทรมวงค์ และคณะ.(2555). พื้นเมืองเก่าให้มีชีวิต. กรุงเทพฯ : สวัสดิการพิมพ์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2546). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้ . พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.